

Mikä tekee kiusaamiseen puuttumisen mallin tehokkaaksi?

Piia Karjalainen

Kehittämispäällikkö, FT, KM

 itla

Minkälainen on tehokas "malli"?

Koko koulun
lähestymistapa

Selkeät ehkäisyn ja
puuttumisen
toimintamallit

Oppilaiden
osallistaminen

Myönteiset
vuorovaikutus-
suhteet

Vertaissuhteiden
vahvistaminen

Tunne- ja
vuorovaikutussuhteiden
opettaminen

Huoltajien
sitouttaminen

Suunnitelmallinen,
vahva monialainen
yhteistyö

Tiedolla johtaminen
(seuranta, arviointi)

→ **Mikään yksittäinen ohjelma tai teko ei ole riittävä.** Vaikuttavuus syntyy arjen rakenteista ja teoista ja säilyy vain, jos toimintaa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti.

Näyttöön perustuvat
ohjelmat

Koko koulun lähestymistapa (Whole school approach)

itla

Keskeistä

- Koko yhteisön yhteinen prosessi¹ ,keskeistä sitoutuminen
- Yhteiset tavoitteet, toimintatavat, vastuut, roolien selkeys¹
- Yhteinen suunta ja sitoutuminen (rehtori, henkilöstö ja oppilaat toimivat yhteisen arvopohjan mukaisesti)^{1,2}
- Myönteinen toimintakulttuuri ja vuorovaikutussuhteet¹
- Turvallinen ilmapiiri¹
- Avoin viestintä¹
- Jatkuvuus ja systemaattisuus toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa^{2, 3}
- Moniammatillinen yhteistyö¹
- Tarpeen mukainen, joustavasti tehostuva tuki ja keinot³

¹ Carrey & Hazler 2016

² Goldberg 2019

³ Waasdorp 2018

Tehostuvat toimenpiteet

Vahvat toimet

Intensiivinen tuki ja yhteistyö opiskeluhooltoapalveluiden ja muiden toimijoiden kanssa

Kohdennetut toimet

Ryhmien ja yksilöiden tuki (sovittelu, ohjaus, vertaistoiminta), yhteistyö opiskeluhooltoapalveluiden toimijoiden kanssa

Universaalit toimet

Koulun kulttuuri, säännöt, normit, tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetus

Tehostuva puuttuminen, esimerkki

- Porrasteinen: ennaltaehkäisy, lieviin ja vakaviin tilanteisiin puuttuminen (RTI)
- Keinot tarpeen mukaan tehostuvia
- Keskustelua yhdessä henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien kanssa
- Tiedottaminen!

Epäystävällinen kohtelu

- oppilaan sosioemotionaalisten taitojen tukeminen

Lievä kiusaaminen / ristiriidat

- Kasvatuskeskustelu
- Vertaissovittelu
- Yhteydenotto huoltajiin

Jatkuva lievä kiusaaminen

- Oppilaiden ja huoltajien tapaaminen
- Opiskeluhuolto- palveluiden ammattilaiset

Pitkittynyt, ”vakava” kiusaaminen

- Muita ammattilaisia (nuorisotoimi)
oppilaiden ja huoltajien vahvempi sitouttaminen
- Sovittelu(?)

Pitkittynyt / väkivaltainen kiusaaminen

- Lastensuojeluilmoitus
- Rikosilmoitus (lainvastaiset teot, täyttävät rikoksen tunnusmerkit)
- Poliisin puhuttelu
- Vahingonkorvaus
- Muut ammattilaiset (ankkuritiimi, Aseman lapset K-0)

(Huom. Ei perustu olemassa olevaan malleihin tai tutkimuksiin! Tekijä ei vastaa oikeellisuudesta)

Kiusaaminen / rikos

KIUSAAMINEN

Kiusaamiseksi mielletään runsas joukko tekoja, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöä. Teot ovat vakavia eikä niitä saa väheksyä. Tällaisia tekoja ovat esim. eristäminen, vähättely, aliarvioiminen, loukkaaminen, yllyttäminen itsemurhaan sekä erilaiset ilmeet, eleet ja merkit, joilla halvennetaan toista. Tällöin puhutaan henkisestä väkivallasta.

Mainitut teot vaarantavat helposti lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen ja niistä voidaan lastensuojelulain velvoittamana tehdä lastensuojeluilmoitus. Henkinen väkivalta voi joissain tapauksissa täyttää RL 21§ pahoinpitelyn tunnusmerkistön.

Vahingonkorvaus-
velvollisuus

Kun kyse on lapsista ja nuorista, on oleellista tunnistaa onko kyseessä tahallinen teko vai vahinko. Leikki vs. rikos. Esimerkiksi leikki- tai pelitilanteiden fyysisessä kontaktissa ei ole aina kyse pahoinpitelystä.

Yleisimpiä oppilaitoksissa tapahtuvia LAINVASTAISIA TEKOJA 2/3

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen

Lainvastainen teko, joka täyttää yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas julkaisee toisesta sosiaalisessa mediassa halventavia tai pilkkaavia kuvia tai muita tietoja tai muulla tavoin julkaisee sellaisia suuren joukon tietoon. RL 24:8§

Kunnianloukkaus

Lainvastainen teko, joka täyttää kunnianloukkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas levittää julkisesti perätöntä tietoa, joka on omiaan aiheuttamaan toiselle vahinkoa, kärsimystä tai muuten halventaa häntä taikka muuten julkisesti halventaa toista. RL 24:9§

Viestintäsalaisuuden loukkaus

Lainvastainen teko, joka täyttää viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas avaa luvatta toisen matkapuhelimen tai tietokoneen ja hankkii tietoa niissä olevista viesteistä, kuvista tai muusta materiaalista. RL 38:3§

Identiteettivarkaus

Lainvastainen teko, joka täyttää identiteettivarkauden tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas esiintyy toisen matkapuhelimella tai nettiosoitteella tämän tiedoilla keskusteluryhmissä tai muissa vastaavissa foorumeissa. RL 38:9a§

Yleisimpiä oppilaitoksissa tapahtuvia LAINVASTAISIA TEKOJA 1/3

Pahoinpitely

Lainvastainen teko, joka täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas lyö tai potkii toista, kaataa toisen maahan, työntää toisen päin seinää, puree, raapii, vetää toista hiuksista tai muuten aiheuttaa toiselle kipua tai vammaa, taikka väkivaltaa käyttämättä vahingoittaa toisen terveyttä. RL 21:5§

Varkaus tai näpistys

Lainvastainen teko, joka täyttää varkauden tai näpistyksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas anastaa toisen omaisuutta. RL 28:1 ja 3§

Vahingonteko

Lainvastainen teko, joka täyttää vahingontekon tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas rikkoo tahallaan toisen omaisuutta tai aiheuttaa niin ikään tahallaan muutoin omaisuusvahingon. RL 35:1§

Toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen hallussapito

Lainvastainen teko, joka täyttää toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen hallussapidon tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas pitää hallussaan esimerkiksi teräasetta, patukkaa tai muuta vastaavaa astalaa. RL 41:6§

Laiton uhkaus

Lainvastainen teko, joka täyttää laittoman uhkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas uhkaa toisen henkeä tai terveyttä rikoksella ja uhkauksen perusteella uhattu kokee oman turvallisuutensa tai omaisuutensa olevan vakavassa vaarassa. RL 25:7§

Yleisimpiä oppilaitoksissa tapahtuvia LAINVASTAISIA TEKOJA 3/3

Viestintärauhan rikkominen

Lainvastainen teko, joka täyttää viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas häirintätarkoituksessa, vastoin toisen tahtoa soittaa tai lähettää lukuisia viestejä tälle, tilaa pilapuheluita tai muutoin merkittävästi häiritsee sähköisten viestintien kautta. RL 24:1a§

Salakuuntelu

Lainvastainen teko, joka täyttää salakuuntelun tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas tallentaa salaa sellaisia toisten keskusteluja, jotka eivät ole tarkoitettu hänen tietoonsa, eivätkä puhujat ole voineet olettaa ulkopuolisten kuulevan heidän puheitaan. RL 24:5§

Salakatselu

Lainvastainen teko, joka täyttää salakatselun tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas kuvaa salaa henkilöä koulussa, käymälässä, pukuhuoneessa tai muussa vastaavassa paikassa kuvattavan yksityisyyttä loukaten. RL 24:6§

Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen

Lainvastainen teko, joka täyttää virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen tunnusmerkistön on kyseessä mm. silloin, kun oppilas lyö tai kohdistaa muuta vastaavaa väkivaltaa virkamiehen suojaa nauttivaan oppilaitoksen henkilöstöön. RL 16:1§

Selkeät ja johdonmukaiset ehkäisyn ja puuttumisen mallit

itla

Toimintamalleja / Helsinki

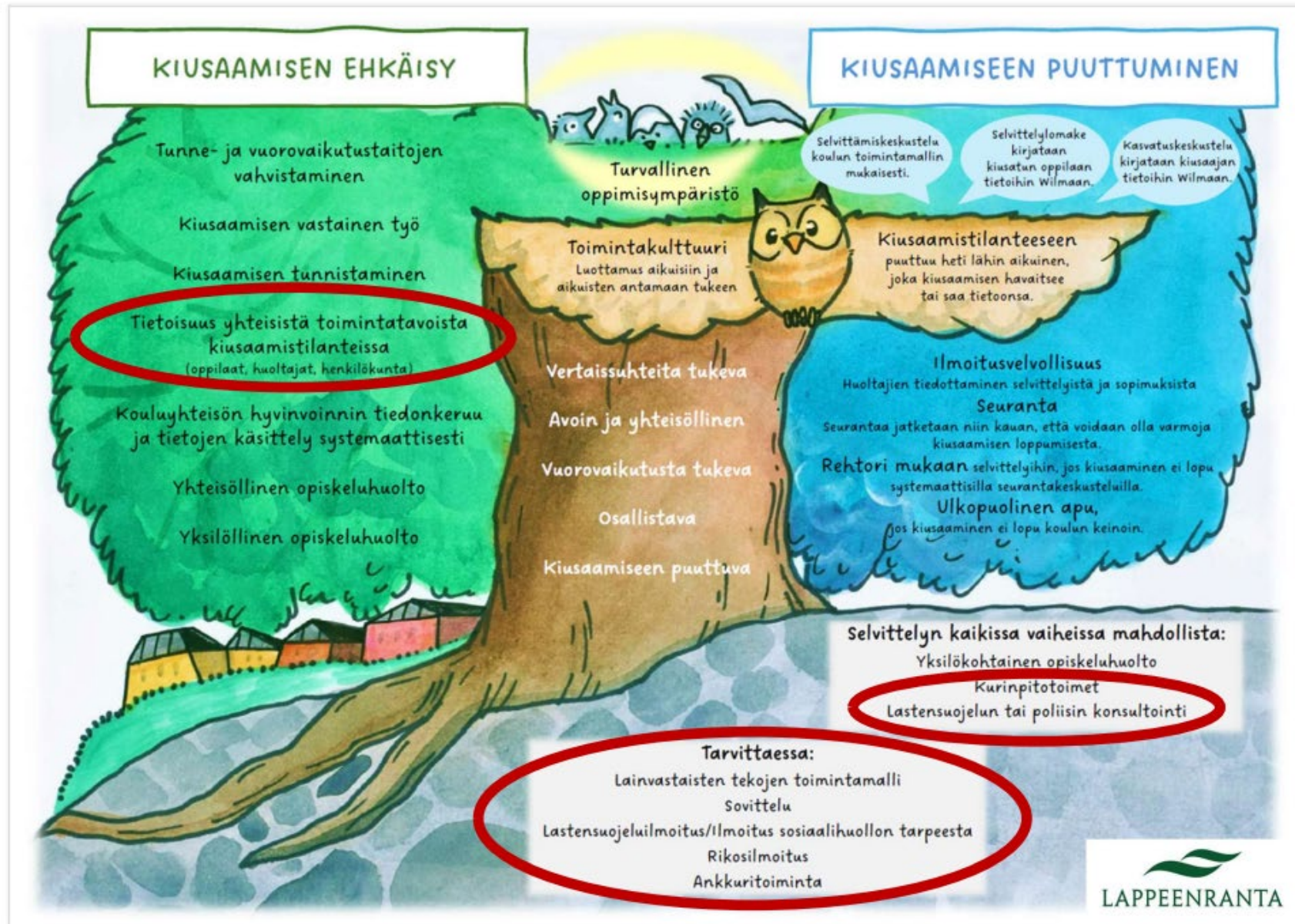
Kiusaamisen vastaiset toimenpiteet

#KVO13

1. Hyvinvoinnin mittarit
2. Sosiaalisia ja tunnetaitoja sekä kiusaamistilanteiden käsittelyä kehittävät ohjelmat
3. Ryhmien, luokkien ja yhteisöjen yhdessä sovitut säännöt
4. Jatkuva ryhmäyttäminen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen
5. Hyvinvoinnin starttitapaamiset
6. Sähköiset palautekanavat
7. Kiusaamisen selvittämisen kirjaaminen
8. Kiusaamisen vastaisten toimien vastuuhenkilöt
9. Restoratiiviset lähestymistavat
10. Nimikkoakuinen paljon kiusatuksi tulleele
11. Kiusaaminen on rikos. K-O toiminta kaikki koulut kattavaksi
12. Tukioppilastoiminnan kehittäminen
13. Vertaistukitoiminta

Kiusaamista ja väkivaltaa ehkäisevä toimintakulttuuri webinaari 8.10.2025.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Alueelliset%20toimintamallit.pdf>

Toimintamalleja / Lappeenranta

Kiusaamista ja väkivaltaa ehkäisevä toimintakulttuuri webinaari 8.10.2025.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Alueelliset%20toimintamallit.pdf>

Turvallinen ilmapiiri

itla

Turvallinen ilmapiiri

	Tutkimusnäyttö	Käytännön keinot
Ilmapiiri suojaa kiusaamiselta	Myönteinen, yhteisöllinen ja turvallinen kouluilmapiiri vähentää kiusaamista ^{1,2}	Selkeät säännöt, osallistava johtaminen, oppilaskeskeinen kulttuuri
Opettajan ja oppilaan välinen suhde on avainasemassa	Lämmin ja johdonmukainen vuorovaikutus suojaa kiusaamiselta ³	Vuorovaikutuskoulutus, arvostava kohtaaminen
Tuen kulttuuri korvaa rangaistuskulttuurin	Kiusaamisen ehkäisy onnistuu, kun koulussa vallitsee luottamus ja yhteinen arvopohja ⁴	Yhteisölliset ohjelmat, restoraatiivinen lähestymistapa
Hyvinvoiva henkilöstö = turvallinen koulu	Opettajien stressi heikentää puuttumista ja kouluilmapiiriä ⁵	Työhyvinvoinnin tukeminen, yhteisöllinen johtaminen

1 Muijs, 2017

2 Steffgen et al., 2013

3 Dietrich & Cohen, 2021

4 Cornell & Bradshaw, 2015

5 Rocchino, 2021

Opettaja-oppilassuhde

itla

Myönteinen opettaja-oppilassuhde

	Tutkimusnäyttö	Käytännön keino koulussa
Lämmin ja reilu opettaja-oppilassuhde	Suojaa sekä kiusaamiselta että uhriksi joutumiselta	Sensitiivinen ohjaus, oppilaan kohtaaminen, positiivinen pedagogiikka
Empatian mallintaminen ja vahvistaminen	Lisää puolustajakäyttäytymistä ja vähentää kiusaamista	Empatia- ja tunneharjoitukset, opettajan malli
Johdonmukainen puuttuminen ja oikeudenmukaisuus	Luo turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta	Selkeät toimintamallit ja reilu reagointi kaikkiin tilanteisiin

Deng ym., 2021; Ten Bokkel ym., 2023

Tiedolla johtaminen

itla

Tiedolla johtaminen

- Systemaattinen tiedonkeruu säännöllisesti (esim. 2-3 krt / vuosi) ilmiöstä, nimettömästi
 - kiusaamistilanteista
 - ilmapiiristä
 - vertaissuhteista
 - opettaja-oppilassuhteista
- Tiedon perusteella tehdään päätöksiä siitä, mitkä toimet otetaan käyttöön, missä kohden ja millä aikataululla?
- Toteutusta seurataan ja arvioidaan. Toimivatko toimet? Tarvitaanko muutoksia? Missä oppilasryhmissä on erityinen riski?
- Kerätty tieto on **työkalu koulun kehittämiseen ja turvallisuuden rakentamiseen.**

Vanhemmat ja huoltajat

itla

Vanhempien rooli

- Vanhempien aktiivinen osallisuus parantaa ohjelmien vaikuttavuutta ^{1,2}
 - Ohjelmat, joissa oli vanhempainosio (esim. työpajat), vähensivät kiusaamista 12–20 % enemmän kuin ne, joissa sitä ei ollut.²
- Vanhemmille suunnatut kasvatus- ja vuorovaikutusohjelmat vähensivät sekä lasten kiusaamiskäyttäytymistä että uhriksi joutumista merkittävästi ¹
- Vanhempien kasvatustaidot ja empaattinen vuorovaikutus ehkäisevät kiusaamista kotona ja koulussa.
- Koulun ja kodin yhteinen viestintä ja arvopohja ovat avainasemassa.²
- Passiivinen tiedottaminen ei riitä – tarvitaan osallistumista ja yhteistä tekemistä. ^{1, 2}

(Huang et al., 2019; Chen et al., 2021)

**Näyttöön perustuvat
interventiot ja
tutkimusperustaiset
toimintatavat**

itla

Näyttöön perustuvat interventiot / ohjelmat

- Sosioemotionaalisia / hyvinvointitaitoja vahvistavat: esim. Friends (Askeleittain)
- Kiusaamista ehkäisevä: KiVa Koulu
- Yhteisiä toivotun käyttäytymisen vahvistavia: ProKoulu
- Opettajan vuorovaikutus- ja ryhmänhallinnan taitoja vahvistava: Ihmeelliset vuodet TCM
- Osallisuuden kokemuksen vahvistaminen: Gutsy Go (ei vielä arviota vaikuttavuudesta)

<https://itla.fi/toiminta/kasvun-tuki/menetelmapankki/>

- > Suunnitelmallinen ja johdonmukainen käyttö käsikirjan / ohjeiden mukaan, ei osittain tai sovelletusti!

Tutkitusti tehokkaat interventiot

(450 tutkimusta)

	Tutkimusnäyttö
Ohjelmat toimivat	Keskimäärin 15–25 % vähennys kiusaamisessa ja uhriksi joutumisessa.
Koko koulun lähestymistapa tehokkain	Kun malli sisältää opettajien koulutuksen, selkeät koulun säännöt, vanhempien ja oppilaiden osallisuuden ja johdon tuen, opettajien johdonmukaisen toiminnan ja aktiivisen puuttumisen.
Opettajien ja johdon rooli keskeinen	Koulutus ja tuki lisäävät aikuisten puuttumista ja johdonmukaisuutta.
Sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen opetus	Yksi vahvimmista vaikuttavista tekijöistä.
Vanhempien ja yhteisön osallistuminen	Lisää normien yhdenmukaisuutta ja pysyvyyttä.
Ikä ja konteksti vaikuttavat	Suurimmat vaikutukset alakoulussa; ohjelmat tulee mukauttaa kehitysvaiheeseen.
Cyberbullying-ohjelmat toimivat	Parhaat tulokset, kun yhdistetään digiturva ja empatiataidot.
Rangaistukset yksinään eivät toimi	Pelkkä kurinpidollinen lähestymistapa ei vähennä kiusaamista.

Restoratiivinen lähestymistapa

- Restoraatiiviset käytännöt kouluissa voivat
 - vähentää väkivaltaa
 - parantaa hyvinvointia
 - lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta
 - kehittää tunne- ja vuorovaikutustaitoja
- Vaikutukset ovat vahvimmillaan, kun
 - koko kouluyhteisö sitoutuu ja osallistuu aktiivisesti
 - ne on integroitu koulun arkeen
 - toimintakulttuuri ja ilmapiiri tukevat toimintaa

Tunne- ja vuorovaikutustaidot

itla

Tunne- ja vuorovaikutustaidot

	Tutkimusnäyttö	Koulun toiminnan kannalta
Tunne- ja empatiataidot	Vähentävät aggressiivisuutta ja lisäävät puolustajakäyttäytymistä ¹	Tunnetaitojen opetus ja mallintaminen ovat osa kiusaamisen ehkäisyn ydintä
Itsetunto ja minäkuva	Suojaavat verkkokiusaamiselta ja sen seurauksilta ²	Itsetunnon vahvistaminen tukee turvallista digikäyttäytymistä
Sosiaalinen asema ja normit	Kiusatuksi tai kiusaajaksi joutuminen liittyy ryhmädynamiikkaan ja hyväksynnän hakemiseen ³	Koulu voi muuttaa “statuskulttuuria” tukemalla myönteisiä roolimalleja
Koko koulun toimintakulttuuri	Yhteisöllinen ja tunne-taitoja vahvistava kulttuuri vähentää kiusaamista ⁴	Tunteiden, empatian ja vastuullisuuden harjoittelu osana koulun arkea

1 Vega ym., 2022 2 Ng, Chua & Shorey, 2022 3 Nickerson ym., 2015 4 Wiertsema ym. 2023 5 Lei ym., 2020
6 Waasdorp ym., 2018

Monialainen yhteistyö

itla

Yhteisöllinen opiskeluhoolto

- Laajennettu yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä
- Kutsutaan kokoon 1–2 kertaa / lv.
- Kutsuttuina yhteisöllisen opiskeluhooltoryhmän
 - Vanhempien edustus
 - Oppilaiden edustus
 - Nuorisotoimen edustus
 - Poliisin edustus
 - Sosiaalitoimen edustus
 - Alueen muut lasten ja nuorten kanssa työskentelevät toimijat (järjestöt tms.)
- Keskustelu sen hetkisistä ilmiöistä ja yhteisen vaikuttamisen keinoista

K-0 -työ

Vakavia kiusaamistapauksia selvitetään
aikuisten yhteistyöllä

Katusovittelu

Nuorten rikoksiin ja riitoihin tartutaan
ammattillisesti ja rakentavasti

Poliisin lainvastaisten tekojen toimintamalli

ANKKURITOIMINTA & Lainvastaisiin tekoihin puuttuminen

Ehkäisevien keinojen lisäksi tarvitaan selkeitä puuttumisen keinoja

Salmivalli, 2023

itla

Lähteet

- Carney, J. V., & Hazler, R. J. (2016). Successful bullying prevention: A teamwork approach. *Psychology and Education*, 53(1-2), 133-142.
- Chen, Q., Zhu, Y., & Chui, W. H. (2021). A meta-analysis on effects of parenting programs on bullying prevention. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(5), 1209-1220.
- Cornell, D., & Bradshaw, C. P. (2015). From a culture of bullying to a climate of support: The evolution of bullying prevention and research. *School Psychology Review*, 44(4), 499-503.
- Deng, X., Yang, J., & Wu, Y. (2021). Adolescent empathy influences bystander defending in school bullying: A three-level meta-analysis. *Frontiers in psychology*, 12, 690898.
- Dietrich, L., & Cohen, J. (2021). Understanding classroom bullying climates: The role of student body composition, relationships, and teaching quality. *International Journal of Bullying Prevention*, 3(1), 34-47.
- Fraguas, D., Díaz-Caneja, C. M., Ayora, M., Durán-Cutilla, M., Abregú-Crespo, R., Ezquiaga-Bravo, I., ... & Arango, C. (2021). Assessment of school anti-bullying interventions: A meta-analysis of randomized clinical trials. *JAMA pediatrics*, 175(1), 44-55.
- Gaffney, H., Farrington, D. P., & Ttofi, M. M. (2019). Examining the effectiveness of school-bullying intervention programs globally: A meta-analysis. *International Journal of Bullying Prevention*, 1(1), 14-31.
- Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2019). Evaluating the effectiveness of school-bullying prevention programs: An updated meta-analytical review. *Aggression and violent behavior*, 45, 111-133.
- Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2021). What works in anti-bullying programs? Analysis of effective intervention components. *Journal of school psychology*, 85, 37-56.
- Goldberg, J. M., Sklad, M., Elfrink, T. R., Schreurs, K. M., Bohlmeijer, E. T., & Clarke, A. M. (2019). Effectiveness of interventions adopting a whole school approach to enhancing social and emotional development: a meta-analysis. *European Journal of psychology of Education*, 34(4), 755-782.
- Hensums, M., De Mooij, B., Kuijper, S. C., Fekkes, M., & Overbeek, G. (2023). What works for whom in school-based anti-bullying interventions? An individual participant data meta-analysis. *Prevention science*, 24(8), 1435-1446.
- Huang, Y., Espelage, D. L., Polanin, J. R., & Hong, J. S. (2019). A meta-analytic review of school-based anti-bullying programs with a peer component. *International journal of bullying prevention*, 1(1), 32-44.

Jiménez-Barbero, J. A., Ruiz-Hernández, J. A., Llor-Zaragoza, L., Pérez-García, M., & Llor-Esteban, B. (2016). Effectiveness of anti-bullying school programs: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 61, 165-175.

Kennedy, R. S. (2020). A meta-analysis of the outcomes of bullying prevention programs on subtypes of traditional bullying victimization: Verbal, relational, and physical. *Aggression and violent behavior*, 55, 101485.

Langford, R., Bonell, C., Jones, H., Poulou, T., Murphy, S., Waters, E., ... & Campbell, R. (2015). The World Health Organization's Health Promoting Schools framework: a Cochrane systematic review and meta-analysis. *BMC public health*, 15(1), 130.

Lee, S., Kim, C. J., & Kim, D. H. (2015). A meta-analysis of the effect of school-based anti-bullying programs. *Journal of child health care*, 19(2), 136-153.

Lei, H., Mao, W., Cheong, C. M., Wen, Y., Cui, Y., & Cai, Z. (2020). The relationship between self-esteem and cyberbullying: A meta-analysis of children and youth students. *Current Psychology*, 39(3), 830-842.

Muijs, D. (2017). Can schools reduce bullying? The relationship between school characteristics and the prevalence of bullying behaviours. *British journal of educational psychology*, 87(2), 255-272.

Nickerson, A. B. (2019). Preventing and intervening with bullying in schools: A framework for evidence-based practice. *School mental health*, 11(1), 15-28.

Ng, E. D., Chua, J. Y. X., & Shorey, S. (2022). The effectiveness of educational interventions on traditional bullying and cyberbullying among adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 132-151.

Nickerson, A. B., Aloe, A. M., & Werth, J. M. (2015). The relation of empathy and defending in bullying: A meta-analytic investigation. *School Psychology Review*, 44(4), 372-390.

Polanin, J. R., Espelage, D. L., Grotzinger, J. K., Ingram, K., Michaelson, L., Spinney, E., ... & Robinson, L. (2022). A systematic review and meta-analysis of interventions to decrease cyberbullying perpetration and victimization. *Prevention Science*, 23(3), 439-454.

Rocchino, G. H. (2021). School climate, teachers' attitudes, and their intended anti-bullying intervention strategies: The role of teacher stress (Doctoral dissertation, Lehigh University).

Salmivalli, 2023. Focus on targeted interventions addressing bullying: what explains their success or failure? <https://doi.org/10.1080/17405629.2022.2156857>

Silva, J. L. D., Oliveira, W. A. D., Mello, F. C. M. D., Andrade, L. S. D., Bazon, M. R., & Silva, M. A. I. (2017). Anti-bullying interventions in schools: a systematic literature review. *Ciencia & saude coletiva*, 22, 2329–2340.

Steffgen, G., Recchia, S., & Viechtbauer, W. (2013). The link between school climate and violence in school: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, 18(2), 300–309. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.12.001> Ttofi, M., & Farrington, D. (2009). What works in preventing bullying: Effective elements of anti-bullying programmes. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 1(1), 13–24. <https://doi.org/10.1108/17596599200900003>

Ten Bokkel, I. M., Roorda, D. L., Maes, M., Verschueren, K., & Colpin, H. (2023). The role of affective teacher–student relationships in bullying and peer victimization: A multilevel meta-analysis. *School psychology review*, 52(2), 110–129. Van Verseveld, M. D., Fekkink, R. G., Fekkes, M., & Oostdam, R. J. (2019). Effects of antibullying programs on teachers' interventions in bullying situations. A meta-analysis. *Psychology in the Schools*, 56(9), 1522–1539.

Yeager, D. S., Fong, C. J., Lee, H. Y., & Espelage, D. L. (2015). Declines in efficacy of anti-bullying programs among older adolescents: Theory and a three-level meta-analysis. *Journal of applied developmental psychology*, 37, 36–51.

Vega, A., Cabello, R., Megías-Robles, A., Gómez-Leal, R., & Fernández-Berrocal, P. (2022). Emotional intelligence and aggressive behaviors in adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(4), 1173–1183.

Waasdorp, T. E., Pas, E., O'Brennan, L. M., & Bradshaw, C. P. (2018). Effectiveness of interventions adopting a whole school approach to enhancing social and emotional development: a meta-analysis. *European Journal of Psychology of Education*, 34, 755–782.

Wiertsema, M., Vrijen, C., van der Ploeg, R., Sentse, M., & Kretschmer, T. (2023). Bullying perpetration and social status in the peer group: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 95(1), 34–55.

**Kiitos
tarkkaavuus-
destanne!**

piia.karjalainen@itla.fi